

जीटकोकिला श्वेव शारिशः॥३५॥ वित्रमधु श्ववित्र श्वपादुती कृत्वा वकः॥ श्वं जरीटो
 भरद्वाजो नकुलः शर्प्यप्रेवचः॥३५॥ हरिणा श्विके श्वेव कोजी शारमटदुरः॥ मुखकं
 शमकं गोधा शमलकं कर्मप्रेवचः॥३६॥ वाजिमातंगमो जायमहिषी बृषभप्रेवच
 बृचपत्रफलं बली भक्षितं मम नित्यशः॥३७॥ मकोशमत्स्यतं स्थानं युका कर्क
 टमक्षका॥ एवं जातिमह श्रानि अत्यमाणे अनेकथा॥३८॥ स्मरामि जाति सर्वे मां मे
 कैक स्य पृथक् पृथक्॥ बृषभं पुनर्जातो भारं वहंति नित्यशः॥३९॥ स्मरामि जा
 ति सर्वे मां मे कैक स्य पृथक् पृथक्॥ बृषभं स्वपरी भ्रूके सुको जातो ममामुनी॥४०॥

सुष

मक्षयं विल्वपत्रानि पति- तो मे शिवो परी मनुष्यं च पुनः प्राप्ते शोभो भवति यामते ॥ ५१ ॥
चांडालं च भवेतात भक्तिपूर्वमिशंकरः ॥ चांडालो मृतं तात जातो हं रजकस्तथा ॥ ५२ ॥ वि-
कालमीश्वरो पूजां भक्ता देव ब्राह्मणः ॥ रजकस्य परी भ्रष्टो स्तोत्रिको हं महा मुनेः ॥ ५३ ॥
३ ॥ ततः पूजां भिदेव शं देव देवं जगत्पते ॥ स्तोत्रिकाश्च परी भ्रष्टो रवटिको हं भवेत्युनः
॥ ५४ ॥ देव ब्राह्मण सदा भक्ता सिव भक्ता सदा शुचिः ॥ रवटी कश्च परी भ्रष्टो गोपातः
पथिवितलेः ॥ ५५ ॥ देव पूजा मयं नित्यं गो ब्राह्मण रतः शदा ॥ गोपातस्तु परी भ्रष्टो

सुष

७

वैश्यश्च व्रीहो भवेत् ॥ ५६ ॥ क्षत्रीयश्च परी भ्रष्टो ब्राह्मणो हं महा मुनेः ॥ तेनाहं भारभ-
तो हि संसारं न वदुः स्तरं ॥ ५७ ॥ नरकेषु च वीर्येषु पच्यमाण पुरातनैः ॥ किं न हं वि-
विधैः षड्भ्यः मूर्तिदूतैर्महाबलैः ॥ ५८ ॥ श्वोढेः श्वोढेः रसः किं नैः पीन शूलैः रनेकथ-
॥ वधो हं विविधैः पाशैः पृष्ठक शलतान्वितैः ॥ ५९ ॥ कुंभीपाको ह्यहं प्राप्ता मुडेर-
ण न मर्दितं ॥ सो हं संसारमीतस्तु पंच भूतैरधिष्ठितैः ॥ ६० ॥ कथं वा हं करिष्यामि विषमं
द्विगुणं निगदं ॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा मुक सं च मदात्मनः ॥ ६१ ॥ आशु पूर्ण सुखं भ-

सुष
८

वा आशनं पतितो भुविः॥ पाराशरमुते व्याशः॥ वेदव्याशो महातपाः॥ पशवे सवी
तनुमाश्रुत्पुत्रशोकेन मोहिताः॥ व्यास उवाच॥ कथं पुत्रपरीतान् मातरं पितरं तथा
॥ ५३ ॥ प्रस्थाणं कर्तुं कौमोमिकं कथं तज्यमिदं वमं॥ सर्वथानास्ति मे कार्यं मयि
यनवजीवितं॥ ५४ ॥ मातापिता सह आनि पुत्रदाराशतानि च॥ संसारे न तु मंतात
कस्य कोमिदं बांधवैः॥ ५५ ॥ अहं तात वया याताया यतौ च सह अथाः॥ शुभेन हि
मुते जाता यश्च माया विमोहिताः॥ ५६ ॥ आगस्व रिश्वि श्वे जी च भृगु पूरं गी र मे व व

सुष

८

तेन मृत्युवश्यं जातिं किं कार्यं जीविते मया॥ ५७ ॥ हारित्य रिषिवात्मी कोट्यमदि
ग्निश्च भार्गवाः॥ तेन मृत्युवश्यं जातिनिः कार्यं जीविते मया॥ ५८ ॥ दशयेति सतं व
॥ तिसहस्रज्जातिश्च रूपकं॥ ये ते चान्ये च वदन्ते मृत्युं गोचरे प्रागताः॥ ५९ ॥
गजाववली च दश बुधपुत्रो पुरुषवा॥ तेन मृत्युवश्यं जातिनिः कार्यं जीवि
ते मम॥ ६० ॥ राजाय सरथश्चैव तथा द्यौ र मत्स्मृतौ॥ तेन मृत्युवश्यं जाति
किं कार्यं जीविते मया॥ ६१ ॥ हिरण्यकश्यपुर्देतेन्द्रो वानासुरमहाबलाः॥

निःसुंभ सुंभेदेतेचदानवौवलिशर्प्यतौ॥६२॥ नीलंजां विवंतश्चैव सुशीना
 वमहाबलः॥ सुग्रीवोऽस्य महायोधा ये चान्ये वानरेऽस्वराः॥६३॥ सुमुखं कुम्भक
 एऽश्चरं वलिमदृष्ट्वा दृष्ट्वा जित॥ तेषामत्युवशं जातिनिःकार्यं जीविते मया॥
 सुष ॥६४॥ अजयालोमसा बाहो अन्ये च व्याधिना वशी॥ चराचरं च सर्वं सा
 जन्मवमत्युद्यदुवि॥६५॥ एवं जातिमनुष्याश्च रिषीवो देवदाणां वै॥ म
 यते सर्वकालेषु भूतगामं चतुर्विधं॥६६॥ किमं वेन ककारिष्यामि अन्

तं खलु जीवितं॥ ब्रह्मादितं च पर्यंतं सर्वलोके चराचरे॥६७॥ न च पश्यमि वै लोके
 न भवेत्तापि जगमरः॥ ये ते सर्वमया दृष्टुं नीयमानं यमद्वयं॥६८॥ नानायेनिस
 दृशानि भ्राम्यमानो मने कथा॥ उर्द्धगतं समुत्पन्नं प्रस्थाने प्रस्थितो मया हं॥६९॥
 संशारमयदुस्तारं मया दृष्टुं च दारुणं॥ नमक्यमेवितं तात मं मारुणं वदुस्तरं
 ॥७०॥ धर्मसौम्यतया दानं चाश्रमे सर्वं संस्थितं॥ वाशठबाच॥ गृहाद्याश्रमं परं
 धर्मं नास्ति धर्ममतः परं॥७१॥ आरण्ये वाग्निहोत्रं च चाश्रमे न तु संस्कृतं

सुष
१०

विश्वेस्तुपादशौचेण आनंदो ब्रह्मसंगमे ॥ ७२ ॥ होमेण तप्यते देव यज्ञेन स्वर्गविधीय
ते ॥ तद्गुरुवाक्यमेक्ष्यं प्रवर्तते यांति परं गति ॥ ७३ ॥ सर्वतीर्थफलं तस्य यथोक्तं च करोति
यः ॥ सदा सत्यवदंते एजितः कृष्णान्तराणोदयः ॥ ७४ ॥ सर्वतीर्थगृहे तस्य न च कु
त्र च विद्यते ॥ परदारपरद्वयं निंदादिंशदिनेदिने ॥ ७५ ॥ सर्वतीर्थविशेषेन गृ
हतीर्थमनुत्तमम् ॥ तेणोपैः प्रविश्यंते यावत्सुते वसपत्रं ॥ ७६ ॥ कुरुक्षेत्रे नेमि
स्वारणे मिश्रतं पुण्यं प्रवचः ॥ वाराणसी प्रयागाश्च सर्वतीर्थगृहेषु च ॥ ७७ ॥ गंगायां

सुष
१०

वनमोष्यस्य अथ वादानमेव च ॥ प्राप्सं सर्वपुण्येषु गृहस्थं धर्ममुत्तमं ॥ ७८ ॥ शुक्र
वाच ॥ कथं यज्ञं पशूणां दत्तं वा रुद्रिरकर्तुं ॥ यदेवं गम्यते स्वर्गं न रक्तं केण गम्यते
॥ ७९ ॥ खड्गोपेक्षनी शूद्रोऽदकुंभोपमार्जनी ॥ पंचशून्यं गृहस्तस्य स्वर्गं तेन च गम्य
॥ ८० ॥ व्यास उवाच ॥ विवाहं कुरु मे पुत्र गृहस्थं धर्ममुत्तमम् ॥ कौमारं पशुभैवेव म
या वा ह्यंकुतः स्तपः ॥ ८१ ॥ सुखं भवति मे पुत्रवंशं बद्धिस्तु जायते ॥ अपुत्रस्य गति
र्नृसि स्वर्गे नैव च नैव च ॥ ८२ ॥ शुक्र उवाच ॥ पुत्रया तो जदा स्वर्गोऽपुत्रस्तु न विद्यते ॥
मेघकुर्केटस्वानश्च वानराक्षस एव च ॥ ८३ ॥ व्यास उवाच ॥ किं नरा जातांति ते स्वर्गं शत

मुष
११

पुत्रजगदतौ॥ किं जाते मानुषे लोके येन स्वादुःखं विद्यते॥ ८५॥ तां मूलं मिषं माह्वारं वरं सि
नोच मेवितं॥ रत्ननादिव्यक्तं धानि सुदुर्लभं बरं वरं सत्तया॥ ८५॥ शुक्रं उवाच॥ विषं मे ज
नतां मूलं विषं दिव्यं सुगंधिता॥ विषं रणेषु दाराणि विश्वं स्वजनं वंधुभिः॥ ८६॥ पूर्व
भोगमया भुक्तानां विद्याधरीमह॥ कामेन बाध्यते तात तन्मां द्वे कर्मन विद्यति
॥ ८७॥ सखि वर्षं सह प्राणिन रक्तं मेविते मया॥ न जानाति च मूढात्मा पुत्रदारा
श्च मोहिता॥ ८८॥ बांडाववं मनुष्याणां सर्वं तात दुर्लभं॥ उत्तमं जन्म संप्राप्यं

सुखं
११

ऊया जोगं समाचरेत्॥ ८९॥ यत्र कुत्र मृते योगी जने केनपि मृत्युना॥ यथा देह
स्तथा योगो जत्र कुत्र लयं गताः॥ ९०॥ बांधवा यं ममाप्यसि पिता माता च भार्या यी
शुभं तां वया तात मृते स्वर्गं न गच्छति॥ ९१॥ पिता सत्त्वं दया माता क्षमा भार्या
सुतं तपः॥ धर्मे पित्रां थवा श्रेयं स्यात् श्रेयं सह तजनः॥ ९२॥ एवं मेव मुहूर्त
जन्या येन सुखं तिमानवा॥ धर्मे एव संस्थिता बुद्धि मूढा को मेन मोहिताः॥ ९३॥
भोगजत्र पु वक्ष्यामि येन मोक्षेन तुल्यं॥ प्रवर्तनं वद॥ ते वदन्ति मनश्चैव वतं जथा
॥ ९४॥ श्रुतं बलं मते जने स्वयं तत्रैव होम्यते॥ दह्यते सर्वं पापानि स पूजन्महं

सुष
१२

तानिच॥ ८५॥ व्यास उवाच॥ वनेषु दोषा प्रभवन्ति शशिनां गदेषु पंचेन्द्रा यनिग्रस्यः
॥ अंकुशितैर्कर्मणि यः प्रवर्तते निर्वर्तिगगनं गच्छन्तपो वरुणः॥ ८६॥ शुक उवाच॥ किं
प्रलापं वया तत्रागच्छं कार्यं न मे वद॥ निरंजने वने थोरे वशामि पश्य प्रवर्ते॥ ८७॥ पूत
तश्चुचातु वचनं विस्मये पतितो भुवि॥ ठति श्वेतनाल ह्योगताः स्वर्गावती पुरी॥ ८८॥
स प्राप्स्यंशी ववेगेण यत्र राजा पुरंदरः॥ आगतं सुमुनीं दिष्टा उल्लिखितो इदुमाशनः॥
८९॥ सिंहाशानं स्वयं दत्तं सर्वरत्नैः यमोभितं॥ मोक्षिकं च प्रवालं च पादार्चनं च नियोजितं॥

सुष
१२

१००॥ कृतं युती पुटो मूत्रा पङ्क्तिः यपुरंदरः॥ इदु उवाच॥ स्वागतं नु मुनिः श्रेष्ठ कस्मादाग
मना शुभं॥ किं कार्यं च स मुपनं कथय स्यमदा मुने॥ १०१॥ व्यास उवाच॥ स्त्रीनां गतिः सदा
भर्तृनदीनां सा गते गतिः॥ राजा गतिः मनुष्यानां सर्वस्य पृथिवी पतिः॥ १०२॥ मम पु
त्रमुको नामु सर्वशास्त्रविशारदाः॥ जितेंद्रिया शुचिर्दक्षो ध्यानयोगे रतश्चादाः॥ १०३॥
तस्य दुस्वस्य हृदयं स्वयं मे वशां गताः॥ येन केण उपयेन मम पुत्रप्रबोधयेत्॥ १०४॥
तेन वाह्यं न जीवामि शुकैः एव पुरंदरः॥ इदं उवाच॥ संतुष्टो वदते वाक्यं प्रोक्तं त्वत्कमल
सने॥ इदु उवाच॥ स्वर्गस्थामि मे व्यासः तव कार्यं मदा मुने॥ इदं स्य देवतां दद्यात्तदे

सुष
१३

वानां च मनो यथा ॥ १०६ ॥ वसनाश्चैव रुद्रादिनां ग्रहानां यक्ष्यमेव च ॥ देवगताश्च निःकाले
स्वर्गपूजा मदाजशः ॥ १०७ ॥ दुंदुभीर्भैरवितुजीश्च शंखकालतनाटकैः ॥ करपट्टहटकश्चर्वद्व
कालावबोधते ॥ १०८ ॥ गंधर्वा गेयमेशर्वा नृविद्याधैर्यस्तु वदितः ॥ जमोरक्षकुवेरश्च वायु
रग्निस्तथैव च ॥ १०९ ॥ आरुहाश्च विमानानि विदशैः सह संस्थिते ॥ हयगज इथैव किंकि
नी कान सोमिता ॥ ११० ॥ बृहस्पति उवाच ॥ कस्याने गम्यते इदः आशेषैः सिद्धिदशैः सह ॥ हयग
ज इथैव किंकिणी कान सोमिता ॥ १११ ॥ आगच्छन्तु मुनी व्याशः मृत्युलोके बृहस्पति
॥ इदं उवाच ॥ तस्य पुत्रनिवर्त्तीयं गम्येदेवां च नमः ॥ ११२ ॥ विज्ञानेनैव तपा साह

सुष
१३

५३०
याथैवं विशेषतः ॥ शुकस्य सहसोपुत्रे विष्णुलोकेषु विद्यते ॥ ११३ ॥ बृहस्पति उवाच ॥ यदि
गमस्य मोदुः श्रापं दवाच न न्यथा ॥ इदं उवाच ॥ गंतव्येनैव गंतव्यो अश्रुतत्रैपरितं ॥
११४ ॥ कर्णमंतव वाक्यं तु गुरु आजान तं वयेत् ॥ तं वयेद्यस्तु मूढात्मा तस्य दुःखं प
दे पदे ॥ ११५ ॥ गच्छन्मे प्रथानं रुपं रुवा तु मंहुतं ॥ निःकलं कं शुकस्य शुक मेण वि
दुलं कुरु ॥ ११६ ॥ रं भठ उवाच ॥ गच्छामि तव आदेशं व्यासः कार्य करोमिदं ॥ आनं गः स
ह शं देही वशंतः कुस्मा तयं ॥ ११७ ॥ अश्रुतश्चैव यः कन्यारूपमंति वसूवताः गच्छति
मम शरणी आदेशं देहितां प्रभो ॥ ११८ ॥ शुक उवाच ॥ गच्छति शराः सर्वान् अलंकारं म

सुष
१८

लेकतं॥ वाद्यैर्नृत्यैश्च गीतैश्च शोभितैरुषीराश्रमेः॥१२०॥ गच्छन्ते प्रथमं तत्रैव लोके मोह
णी वयं॥ कामदेवोऽपि गच्छति तत्रैव सत्येव च॥१२१॥ यत्र वै गम्यते रंभा यूयंतत्रैव
गम्यते॥ निर्गतः सुंदरीं शीघ्रं द्रोमयं जीवी तां जनना॥१२२॥ नरुपेता दृशं स्वर्गा मृत्युलोके
न विद्यते॥ पाताले केच वाप्यस्थिरं भारुस्य श दस्य शी॥१२३॥ वशं त्वा नंग श दशो पुरु
षो मृद सो नदी॥ पुष्यतानेक पुष्या द्यं द मो नाना विध स्रष्टा॥१२४॥ को किला स्वर शं की
र्णं वीना लावण नादभिः॥ मयुर शब्देनैः कश्चित् गुंज माने द्विरे फलैः॥१२५॥ तत्र शब्दं प्रिय
शब्दं शोभितं च वराग्रमं॥ तत्र शारं मते रंभा मुको यत्र मदा मुनेः॥१२६॥ नाना गीतैश्च

सुष
१८